

Kapitalizm ve Güçsüzler*

Daniel Hager

Bir iddiaya göre, kapitalizm güçlülerin zayıfları ezmesini mümkün kılmaktadır. Bazı eleştirmenler, kapitalizmin doğal seleksiyon yoluyla güçsüzlerin yok edilmesini öngören biyolojik Darwinizmin insafsızlığını modelleştirdiğini ileri sürmektedir. Marksist görüşte, proleter sınıfın tamamı kapitalistlerin gücüyle bağımlı hale getirilmiştir. Ve bu sebeple proleter sınıfın üretim araçlarının mülkiyetine el koyması gerekmektedir.

Gerçek dünyada ise kapitalizm zayıfları *güçlendirmektedir*. Kapitalizmde zayıflar, diğer ekonomik sistemlerde mümkün olmayan düzeyde bir güç kazanırlar. Bir tanımlamaya göre kapitalizm, zayıfların yegâne bir kişisel güç ortaya çıkarmak için sınırlı güçlerini birleştiren bir ağıdır. Bu güç, çokluk yoluyla ortaya çıkmaktadır.

Kapitalizmde zayıfların gücüyle ilgili canlı bir örnek için yeşil çekirdeksiz üzüm bakılabilir. Bu meyve, Amerika'da öyle bir temel gıda maddesi haline gelmiştir ki, bu meyvenin Amerikan süpermarketlerinde bulunması artık hayretle karşılanmamaktadır. Bu yerli ürün esas olarak California'da yetişmektedir. Kolayca bozulabilen bir üründür. Yine de yetiştiği yerden 2 bin ve 3 bin mil kadar uzakta, en iyi koşullarda bulunabilmektedir.

Son yirmi yılda ortaya çıkan harikulade bir şey de, yeşil çekirdeksiz üzümün neredeyse bütün yıl boyunca bulunabilmesidir. Oysa California bölgesi kış mevsiminde sınırlı bir kaynaktır. Bu durumda, ürün havanın sıcak olduğu güney yarımküreden gelmek zorundadır. Kış mevsiminde Kuzey Amerika'da satılan üzümlerin çoğunu Şili üretmektedir. Çok çabuk bozulabilen bu ürün, 6 bin millik bir mesafe kat ettikten sonra dükkanlara ulaşmaktadır. Şaşırtıcı bir şekilde, ürün miktarı o kadar boldur ki, zengin olmayanlar dahi satın alabilmektedir.

Şili'den nakliyenin en yoğun yapıldığı zamanlarda yeşil çekirdeksiz üzümün Amerikan tüketici fiyatları pound (1 pound = 454 gram) başına 1.49 dolarla 1.89

Daniel Hager (fris@michcom.net), Lansing'de (Michigan) serbest yazardır.

dolar arasında değişmekte, fakat promosyon uygulamaları sırasında düşmektedir. Meyve iriliğine bağlı olarak, pound başına 80 ila 100 üzüm kadar veya daha fazla bir miktarı esas alarak, genel indirimsiz fiyatı üzüm başına kabaca iki sent civarında olabilmektedir.

Bu fiyattan satın almayı düşünen tüketiciler, üzüm bağından yemek masasına kadar olan zincirdeki en zayıf katılımcılardır. Çoğumuz, eğer Şubat'ta yeşil çekirdeksiz üzüm almak durumunda kalırsak, satın almak için nereden başlayacağımızı zor biliriz. Bir seçenek, Şili'ye uçmak, yetiştiriciden üzümü satın almak, gemiye yükleme için gerekli düzenlemeleri yapmak, sonra da eve geri dönmektir. Böyle bir taktiği düşünmenin maliyeti dahi çok yüksek olacaktır. Yine de, bizler zayıflar olarak, süpermarketlerde her bir üzümü sadece iki sente satınalma veya perakendecinin teklif ettiği bu fiyatı reddetme kararını verme gücündeyiz.

Ticarî ağ içindeki kimseler de güçsüzdür. Üzüm yetiştiricisi, üzümü nasıl yetiştireceğini bilebilir; ancak diğer konularda tereddütte kalacaktır. Ürünü yetiştirmede ağ içindeki diğerlerinin yardımı olmadan gerekli güce sahip olamayacaktır. En azından Eski Ahitten (Amos 4:9) bu yana küfler üzümleri bozmaktadır. Böceklerin ve diğer hastalıkların da kontrol edilmesi gerekmektedir. Üzüm yetiştiricisi kendi başına yapamayacağı böcek ilacına da ihtiyaç duyacaktır. Bereket versin, böcek ilacı üreticileri, yetiştiricinin ürününü korumak için ilaç üretmektedirler.

Böcek ilacı fabrikalarında çalışanlar da güçsüzdür. Muhtemelen hiçbirisi iyi üzüm yetiştiremez. Bir çok böcek ilacı, petro-kimyasalların bileşiminden oluşmaktadır, fakat böcek ilacı üreticileri muhtemelen hammaddenin nasıl temin edileceğini, ham petrolün yerinin nasıl bulunacağını, yeraltından nasıl çıkarılacağını, bir yerde depolandıktan sonra nasıl rafine edileceğini bilmemektedir. Benzer şekilde, petrolü elde eden şirket de petrolün mantarları ve böcekleri öldürecek forma nasıl dönüştürüleceği konusundaki beceride oldukça güçsüzdür.

Üzüm yetiştiricisinin, hasattan sonra bir başka zayıflığı daha ortaya çıkar. Yetiştirici, ürününü nihai kullanıcılara satmada yetersizdir. Bununla beraber, bir ihracatçı denizaşırı nakliye işini düzenleyerek süreci başlatıp yetiştiriciye yardım eder. Fakat üzüm bir kere yabancı limana girince, iç bölgelere nakletmede muhtemelen ihracatçı da oldukça zayıftır. Kuzey Amerika pazarı taze meyveler için dinamik ve karmaşıktır. Bu nedenle limandaki yükler, hem müşterileri hem de üzüm piyasasındaki değişimleri anında izleyen birilerinin yeteneğine ihtiyaç duyar. Böylece, bir satış acentesi veya komisyoncusu limandaki yükün sorumluluğunu üstüne alarak ürünü bir mağazalar zincirine, nokta satışı olan toptancıya veya bir gıda hizmeti dağıtıcısına satar.

Fakat nihai alıcıya ulaşması için, ürünün yine de yardıma ihtiyacı vardır. Satıcı piyasa konusundaki bütün bilgisi ile, ürünü alıcıya ulaştırma becerisi bakımından çok zayıftır. Satıcı, nakliye aracını ve şoförünü temin eden bir nakliye firmasının hizmetini almak zorundadır. Ancak bunların yardımıyla üzüm gideceği hedefe ulaşabilir.

Daha Fazla Zayıf Halka

Bütün bir nakliye süreci, süreçte bir şekilde rol alan herkesin zayıflığını ortaya koymaktadır. Kamyon komisyoncusu ve kamyoncu üzümü yetiştirme, ithâl etme veya satma gücüne sahip değildir. Bunlar bir kamyonun nasıl yapılacağını veya kamyonu çalıştıracak yakıtın nasıl üretileceğini de bilmezler. Benzer şekilde, gemi kaptanı da muhtemelen üzüm işinde yetkin biri değildir ve şüphesiz gemiyi satın alarak sahibi olmaya da gücü yetmemektedir. Gemi sahibi kendi güçsüzlüğünden dolayı gemiyi inşa etmek için başkalarına itimat etmek zorundadır. Gemi inşa eden kişi de, maden cevherini çıkararak çeliğe dönüştürecek ve geminin üretiminde kullanım için hazır hale getirecek kadar güçlü değildir.

Üzümün bozulmasını önlemek için 32 fahrenheit derecede tutulması gerektiğinden, hasattan perakendeciye kadar olan bütün yolculukta sürekli bir soğutma gerekmektedir. Deniz veya kara yoluyla taşımacılık işini doğrudan yürütenler muhtemelen soğutma ekipmanını dizayn etme, inşa etme veya bakımını yapma konusunda bir yeteneğe sahip değildirler. Diğer bir mesele de, soğutma hataları olduğunda bunları takip edecek ısı kaydedicilerdir. Isı kaydedicilerin üreticileri, bunların nasıl üretileceğini bilirler ancak kaydedicilerin üretiminde kullanılan plastiğin, metalin ve asit silisit tuzunun nasıl üretileceğini bilmezler.

Yeşil üzümü Amerikan tüketicisinin kullanımına hazır hale getirmek, baştan sona sermaye-yoğun bir süreçtir. Bu süreçte yer alanlar sadece sınırlı bir oranda sermayeye hükmedebilmektedir. Bu yüzden sermayeye hakimiyetleri oldukça zayıftır. Eğer perakendeci, bir gemi filosu inşa etmek için sermaye arayışına girerse, talebi reddedilecektir. Eğer kamyon komisyoncusu soğutuculu deniz konteynerleri satın almak için sermaye arayışına girerse, onun da sermaye talebi geri çevrilecektir.

Bu aşdaki her katılımcı zayıflığın tutsağı olmaktadır. Herkes en iyi olduğuna inandığı işte yoğunlaşacak ve sermaye verenleri iknâ edecek şey de kişinin kendi yetenekleri olacaktır. Her bir katılımcı kişisel kâr ile motive olmaktadır. Bunu başarmak için de sisteme nasıl uyum sağlayacağını anlamaya çalışmaktadır.

Kapitalizmin başarısı, doğasının sıradanlığından kaynaklanır. Merkezî bir koordinasyon yoktur. Sistem, tepeden inme kumanda ile değil, fakat her yönüyle kendiliğinden gelişir. Sistemdeki katılımcılar kendi yaşamlarını iyileştirmek için gönüllü olarak sürece girerler.

Bu kapitalizmin gücüdür. Hiç kimsenin sistemden sorumlu tutulacak derecede yeterli derecede bir güce sahip değildir.

Diğer sistemlerle karşılaştıralım. Merhamet duygusuyla hareket eden bir grup düşünün. Bu grup, kitlelere düzenli olarak, tanesi sadece iki sentten çekirdeksiz yeşil üzüm sağlamayı istesin. Hayırsever niyetinden dolayı, iki sentlik eşikten herhangi bir yükseklik olursa da bu grup maliyetleri karşılayarak ürün sağlamayı sürdürecektir. Bu planı fiiliyata geçirmek için bir program hazırlanacaktır. Bu programı yürütmek için de birileri seçilecektir.

Bu sistem muhtemelen çökecektir. Piyasa disiplininin empoze ettiği hızlı ve verimli çalışma gibi etkinlikler eksik olacaktır. Bu programı sürdürmek için sübvansiyonlar gerekecek ve mâkul ölçülerin çok ötesine geçerek şişecektir. “Hayır işleri”, kişisel kazancının peşinde koşan gönüllülerin kendiliğinden oluşan ağının elde ettiği hayırlı sonuçları elde edemeyecektir.

Marksistler, kendilerinin kapitalizmden daha üstün bir sisteme sahip olduklarında ısrar ediyorlardı. Rusya’da Bolşeviklerin 1917’de yönetimi ele geçirmesinden sonra tepeden tırnağa kontrolü iyice öğrenme şansını da yakaladılar. 1924’ten itibaren başarısız olan bir dizi bir-yıllık planlar, sonunda 1928’deki Beş-Yıllık Planlara (*Piatiletka*) yerini bıraktı. Balıkçılık uzmanı Vladimir V. Tchernavin, Merkezî Devlet Planlama Komisyonu’nun ekonominin “düşünülebilecek her ayrıntısını” belirlediğini, “çatı kaplaması, ayakkabı, havyar, at nalı, traktör, buğday, domuz eti, yumurta, süt, tereyağı, balık ve benzerlerinin nerede ve ne kadar üretilceğini ve Beş-Yıllık Planın herhangi bir anında nerede ve ne kadar tüketileceğini görmenin mümkün olduğu bir yığın tablolar” hazırladığını açıklıyordu.¹

Bu sistemdeki asıl zayıflık, sistemin herhangi bir unsuru için öngörülen kotada meydana gelecek bir ayrılma, domino taşları gibi her şeyi istikrarsız hale getirecektir. Öngörülenden daha fazla balık avlama, piyasa sinyallerinin ve kendiliğinden gelen piyasa tepkilerinin yokluğu durumunda, önceden belirlenen yetersiz bir tuz miktarıyla karşılaşacak, böylece fazla balıklar çürüyecektir. “Öngörülenden fazla ya da eksik, herhangi bir endüstride [kotalarda] meydana gelecek bir sapma, zorunlu olarak aksamalara yol açacaktır.... Böylece düzenli bir planın işlemesi yerine, kaos hüküm sürecektir.”² Sistemi yöneten güçlüler, panik içindeki zayıflara dönüşecek; bunların başlıca işi de, kendi kıçlarını kurtarmak için günah keçileri aramak olacaktır.

Kapitalizm ise zayıfları güçlendirerek başka biçimde işler. XIV. Louis, kendi zamanında Avrupa’daki en güçlü adamdı. Fransız devletinin bütün gücünün somutlaşmış haliydi. Fakat bu gücüne rağmen, sezon dışı üzümlerin görünümüne hükmedemiyordu. Kapitalizm sayesinde, sıradan bir Amerikalı olmak, kral olmaktan daha iyidir.

¹“Capitalism and the Weak”, *Ideas On Liberty*, Mayıs 2002, s: 35-37.

Çeviren: Metin Toprak

1. Vladimir V. Tchernavin. *I Speak for the Silent* (Londra: Hamish Hamilton, 1935), s.22.
2. *A.g.e.*, s.23.